

MWINGILIANOTANZU KATIKA UAINISHAJI WA TANZU ZA FASIHI SIMULIZI YA KISWAHILI.

¹Jackline Murimi, ¹Samwel Obuchi, ¹Mark Kandagor

¹Moi University

murimijackline@gmail.com, sobuchi@gmail.com, markkandagor@yahoo.com

Utangulizi

Makala hii imejikita katika kujadili mwingilianotanzu katika uainishaji wa tanzu za fasihi simulizi ya Kiswahili. Mwingilianotanzu hurejelea namna utanzu ulivyotagusana na tanzu zingine na matini yote kwa ujumla ili kuboresha uwasilishaji wa ujumbe. Kama anavyosema Mulokozi (1989), hakuna utanzu wowote ule uliojitosheleza ila tanzu huingiliana na matumizi ya tanzu zingine ili kufaulisha uwasilishaji wa ujumbe. Mwingilianotanzu hutumiwa na mwandishi kwa kujua au kwa kutojua. Dhana ya mwingilianotanzu inaondoa mipaka ya kazi husika na kuiweka wazi kutazamwa kwa kuzingatia jinsi ilivyojumuisha mitindo na mbinu mbalimbali kwa mfumo uliosukwa taratibu ili kuwasilisha ujumbe wake. Wamitila (2008) anadahili kuwa mwingilianotanzu katika kazi moja hutoa nafasi kubwa ya msanii kujieleza barabara.

Mihimili ya Mwingilianotanzu

Wamitila (2011) ameanisha mwingilianotanzu katika aina mbalimbali kwa kurejelea: jinsi matini au kazi za kifasihi huhusiana na kazi nyinginezo zilizoitangulia kwa kiasi kikubwa, mwingiliano wa tanzu za fasihi simulizi katika viwango tofauti vya kazi ile kama vile fani na usawiri wa wahusika, mwingiliano wa tanzu za fasihi simulizi na athari zake hasi au chanya kwenye mtindo wa kazi inayohusika, mwingiliano wa tanzu na muktadha ambao una uhusiano wa kuchochea mahusiano fulani kati ya kazi zinazohusika na hatimaye ni mwingiliano wa tanzu za fasihi simulizi na uwasilishaji ambao huonyesha jinsi uhusiano kati ya utanzu mmoja na nyingine huweza kuathiri maana na dhamira ya kazi inayorejelewa.

Wanjala (2015) anahoji kuwa mwingilianotanzu hushikilia kuwa, kazi ya fasihi huumbwa kwa kuvunja mipaka ya kitanzu kwa lengo la kuibuka na kazi bora zaidi. Kusudi kuu ni kutupilia mbali uchambuzi wa kila utanzu wa kifasihi kivyake kwa msingi kuwa, hakuna utanzu wowote mmoja ule ambao unaweza kujisimamia bila kutagusana na tanzu zingine katika utendakazi wake na ukafaulu kuwasilisha ujumbe uliokusudiwa. Utenganishaji tanzu ulishadidiwa sana katika uainishaji wa Ki-Aristotle ambapo tanzu zingine zilipojitokeza katika uchambuzi wa kazi fulani, tanzu hizi zilichambuliwa kivyake kama mojawapo ya fani katika kazi husika. Mwingilianotanzu una mihimili ifuatayo :

Kwanza, mwingilianotanzu katika kazi yoyote ya fasihi husababishwa na mchakato wa mwingilianomatini ambao huiwezesha kazi husika kukopa, kubashiri, kunukuu, kuiga na hata kurejelea tanzu zingine ama katika fani au maudhui bila kuzingatia mipaka dhahania ya kitanzu.

Pili, tanzu mbalimbali katika kazi moja ya fasihi huingiliana, kuumbana, kuchangiana na kuchangamana kisha kijibadilisha na kujigeuza kimaudhui na kifani katika mchakato wa ujinyambuaaji ili kuboresha uwasilishaji wa ujumbe kwa hadhira.

Tatu, wakati mwingine mwingilianotanzu huu hubainishwa kabisa na wataalamu wa fasihi simulizi kama mtindo wa kawaida katika kumbo za fasihi. Ili hadhira ya fasihi ielewe kazi yoyote ya fasihi lazima ihusishe vipengele vingine nje ya muktadha wa usomaji au usimulizi ule (Mshengyezi, 2003).

Misingi ya Uainishaji wa Tanzu za Fasihi Simulizi ya Kiswahili

Ngure (2003) na Muiruri (2006) wamefafanua uainishaji kuwa ni ugawaji wa vipera vya fasihi simulizi na uwekaji wake katika makundi mbalimbali kwa msingi wa vigezo maalumu. Hata hivyo, tatizo la uainishaji kama anavyodahili Ndungo (2006) ni kuwa, tanzu wanazozifahamu au kuzifikiria watafiti mawazoni mwao kabla ya kwenda nyanjani hazilingani na tanzu zinazopatikana katika jamii wanazoenda kutafitia. Hali hii imesababishwa na kukosekana kwa nadharia zinazoongoza ugawaji wa tanzu za Fasihi Simulizi ya Kiswahili ambapo wataalamu wengi wamekuwa wakitumia vigezo mbalimbali katika kuainisha tanzu na vipera hivi. Miongoni mwa misingi ya uainishaji huu kama anavyohoji Muiruri (2006) ni pamoja na:

Majina ya Tanzu au Vipera

Kila utanzu na kipera huwa na jina ambalo ni tofauti na tanzu au vipera vingine. Mifano ya majina haya ya tanzu ni kama vile utanzu wa hadithi, semi, mazungumzo maigizo nyimbo/ushairi simulizi na ngomezi.

Mianza ya Tanzu.

Tanzu na vipera tofautitofauti vina namna yake ya pekee ya kuanza. Kutokana na mianza hii, tunapata utanzu wa hadithi na kipera cha vitendawili katika utanzu wa semi.

Mifano; Utanzu wa hadithi/masimulizi

-Msimulizi: Hadithi! Hadithi!

Hadhira: Hadithi njoo!

Utanzu wa semi, kipera cha vitendawili-Mtegaji: Kitendawili!

Hadhira: Tega!

Miishio ya Tanzu

Kama tulivyorejelea uainishaji kwa msingi wa mianza, vivyo hivyo kuna uainishaji wa tanzu kwa msingi wa miishio. Kila utanzu na hata kipera huwa na namna maalumu ya kuhitimisha. Kwa mfano katika utanzu wa hadithi/ masimulizi, tamati inaweza kuwa "...wakaishi raha mustarehe".

Katika kutamatisha kitendawili, mtegaji husema; "...nilienda Moyale (au mji mwingine wowote), watu wa huko wakaniambia nije niwasalimu. Je, mmepokea? Jibu ni..." Hapa mtegaji hutoa jibu.

Lugha iliyotumika

Msingi huu wa uainishaji hutumika kuainisha kwa kuchunguza tamathali za semi zilizotumika katika vitendawili na methali na kisha kuzigawa katika makundi mbalimbali. Kwa mfano:

Methali za istiari- Ujana ni moshi...

- Dunia msumeno hukata mbele na nyuma.

Maudhui

Kutokana na msingi huu, tunaweza kupata yaliyomo katika kazi husika ya fasihi simulizi yakitumika kuainisha. Mfano;

Utanzu wa nyimbo - Hodiya (nyimbo za kazi), Nyiso (nyimbo za tohara)

-Mbolezi (nyimbo za kuliwaza waliofiwa)

-Nyimbo za arusi, siasa, mapenzi miongoni mwa nyingine.

Utanzu wa semi- methali kwa kurejelea ujumbe ni kama vile;

Methali za majaliwa- Liandikwalo halifutiki

Methali za makanyo- Asiyesikia la mkuu huvunjika guu.

Utanzu wa ushairi – kifunga nyama, majigambo

Utanzu wa masimulizi – Ngano za mtanziko ambazo maudhui yake ni ile hali ya mvutano unaotokana na kuwepo kwa hali mbili au zaidi kinzani au tatanishi zinazowahitaji wahusika kufanya uamuzi baina ya hali hizo.

Jinsi ya Utendaji

Kobia (2005: 297) akigusia suala hili katika nyimbo za tohara za Waigembe anasema:

“...Tanzu nyingi za fasihi simulizi hujengwa kwa misingi ya utendaji. Utendaji hufanikisha ujumbe wa tanzu za fasihi simulizi.”

Mifano ni katika utanzu wa hadithi ambao pia unajulikana kama masimulizi. Utanzu huu ulipata jina kutokana na kwamba huwasilishwa kwa njia ya kusimuliwa. Pia, maghani yamepata jina lake kutokana na kwamba huwasilishwa kwa njia ya kughaniwa.

Watendaji/Wahusika

Msingi huu hujikita katika msingi kuwa kila utanzu huhusishwa na watendaji wa hali, jinsia na umri fulani. Mfano ni nyimbo za watoto ambazo watendaji wake hutarajiwa kuwa watoto ingawa wakati mwingine huimbwa na watu wa ambao si watoto kwa sababu na miktadha tofautitofauti. Pia, nyimbo za kitamaduni zinaweza kuainishwa kwa msingi wa jinsia. Kwa mfano katika jamii ya Waswahili, chakacha huchezwa na wanawake na vijana huku vugo ikichezwa na wanawake waliokomaa (Wamitila, 2003). Vilevile, kuna masimulizi aina ya khurafa ambayo yamepata jina kutokana na wahusika wake kuwa wanyama huku mighani ikiwa na wahusika ambao ni mashujaa. Ngano za mazimwi zimepata jina lake kutokana na wahusika wake kuwa ni mazimwi ambayo ni viumbe wenye uwezo mkubwa kuliko binadamu wa kawaida na pia husemekana kutisha sana. Pia, malumbano ya utani yameainishwa kwa msingi kuwa wanaohusika wanatarajiwa kuwa watani. Katika uwasilishaji wake, utani una kanuni za hali na namna ya kutokea. Mojawapo ya kanuni ni kwamba wanaotania lazima wawe ni watu wenye uhusiano na ukuruba mzuri kwa kurejelea utamaduni na ada kwani utani una mipaka yake. Hufanywa baina ya watu wanaofahamu lugha na jamii yao vyema.

Ala ya Utendaji

Katika msingi huu, vifaa vinavyotumika kuwasilishia utanzu au kipera fulani hutumika katika kukipa jina. Mfano ni ngoma ya *Isikuti* kutoka jamii ya Abaluhya kutoka sehemu za Magharabi mwa nchi ya Kenya. Ngoma hii imepata jina lake kutokana na ala ya kienyeji ambayo ni ngoma inayochezwa kwa mtindo maalumu. Hivyo, *Isikuti* ni jina lenye maana mbili: aina maalumu ya uchezaji inayojulikana kama *isikuti* na ala maalumu ijulikanayo vilevile kama *isikuti* ambayo huchezwa kwa mtindo wa aina yake. Vivyo hivyo, kama ilivyofafanuliwa katika sura ya kwanza, sehemu ya usuli wa suala la utafiti, katika jamii ya Waswahili kuna msondo ambao ni utanzu uliopata jina lake kutokana na ngoma ya kitamaduni inayotumika katika muziki huu. Watendaji wa msondo huunda nusu duara wakitazamana na wacheza ngoma kwa mtindo wa msondo pamoja na wa chakacha.

Aidha, katika jamii ya Waswahili kuna utanzu wa Vugo, muziki ambao hujikita katika maandamano kutoka kwa bwana harusi hadi kwa bibi harusi kwa kusudi la kuwasilisha mahari na sherehe nyinginezo. Utendaji wa muziki huu huhusisha upigaji wa pembe za nyati ambazo zinajulikana kama *vugo* kwa kutumia vijiti kwa mdundo wa mapigo matatu ambao huambatana na milio ya ngoma. Kwa mujibu wa Bazmaleh (2006) vugo huchezwa na wanawake wakiwa wameshika pembe na kigongo kidogo cha kupigia pembe. Pembe hupigwa kufuata mlio wa ngoma na mara mojawoja huinuliwa juu kichwani zikipigwa kwa nguvu huku wakiimba mashairi mengi mazuri. Aidha, mistari mifupi ya nyimbo za kitamaduni zilizochanganywa na vipande vya nyimbo za Taarab kwa ustadi mkubwa na wataalamu wa nyimbo za Taarab huimbwa kwa kurudiwarudiwa katika maandamano haya.

Msingi wa Wakati

Tanzu na vipera katika fasihi simulizi huhusishwa na wakati wa kipindi maalumu. Mfano ni katika utanzu wa nyimbo ambapo kuna kipera cha nyiso, nyimbo zinazorejelea wakati wa jando, hodiya, nyimbo zinazorejelea wakati wa kazi na nyimbo za vita kwa msingi kwamba hutendeka wakati wa vita. Pia, kuna kipera cha soga ambacho hurejelea wakati wa mapumziko.

Msingi wa Mahali Maalumu

Fasihi Simulizi imeweza kuainishwa kwa msingi wa mahali inatendeka. Kwa mfano ikiwa nyimbo zitaimbwa jandoni basi zitaiwa nyiso; zikiimbwa matangani zitaitwa mbolezi; na zikiimbwa harusini zitaitwa nyimbo za harusi. Kutokana na misingi hii, ni bayana kuwa vigezo vya kuainisha tanzu na vipera katika fasihi simulizi ya Kiswahili na katika jamii za Kiafrika ni vingi na tofautitofauti kama walivyo waainishaji.

Licha ya kuwepo kwa misingi hii yote ya uainishaji, bado utata upo kuhusu misingi ya kuzingatiwa wakati wa kushughulikia tanzu na vipera vyote vya fasihi simulizi ya Kiswahili. Swali ni kuwa ni uainishaji upi ulio mkamilifu, wa kuhusisha misingi yote au baadhi ya misingi na kwa nini? Tatizo hili linakuwa changamano zaidi kutokana na suala la tanzu mbalimbali kuvunja mipaka yake na kuingiliana katika uwasilishaji wa kazi za fasihi simulizi ya Kiswahili, suala ambalo limeshughulikiwa katika utafiti huu. Mgogoro huu unazidi kudhihirika katika sehemu inayofuata ambayo itaangazia suala la uainishaji wa tanzu za fasihi simulizi lilivyoshughulikiwa na watu mbalimbali.

Mwingilianotanzu katika Uainishaji wa Tanzu za Fasihi Simulizi ya Kiswahili

Historia ya uainishaji wa tanzu za Fasihi Simulizi ulimwenguni inahusisha vipindi tofauti na athari zake katika mianisho hii. Wanjala (2015) anahoji kuwa uainishaji wa tanzu za Fasihi Simulizi ulimwenguni ulianza katikati mwa karne ya kumi ukiongozwa na mtazamo wa Ki-Aristotle. Mtazamo wa Ki-Aristotle ulinawiri zaidi katika kipindi cha urasmi-mkongwe na baadaye katika urasmi-mpya katika fasihi za kilimwengu. Wageni, wakiwemo watawala wa Kikoloni, Wamishenari na Wanaathropolojia walijihusisha na utafiti wa fasihi ya lugha za Kiafrika bila ya kuelewa vyema. Katika kipindi hiki, Bara la Afrika lilidhaniwa kutokuwa na fasihi na hivyo utafiti wa fasihi wa lugha za Kiafrika ulifanywa kwa lengo la kupata na kuhifadhi fasihi hii. Uhakiki wa aina hii (Ki-aristotle) huziwekea tanzu mipaka bayana.

Mtazamo huu ndio uliotumiwa na wageni kama vile Finnegan miaka ya sabini na kuweza kuzianisha tanzu za Fasihi Simulizi ya Kiafrika bila kuzingatia mwingilianotanzu na kuweka

mipaka baina ya tanzu hizo. Baadaye katika karne ya ishirini, wasomi na wanafasihi wa kwanza Waafrika wakiwemo P'Bitek, Ngugi Wa Thiong'o, Taban Lo Liyong walipata mafunzo kutoka kwa Wanaanthropolojia kwa msingi wa uainishaji wa Kiaristotle. Hata hivyo, mtazamo huu unaenda kinyume kabisa na hali halisi ilivyo katika *Modern Taarab-Mipasho*. *Modern Taarab-Mipasho* hufuata mfumo wa tanzu tofautitofauti kuumbana, kuchangiana na kuingiliana kama ilivyo na dhana ya mwingilianotanzu. Haya ni maoni muhimu katika utafiti huu katika kutoa ufahamu wa uainishaji wa tanzu na vipera mbalimbali katika fasihi simulizi ya Kiswahili kwa mujibu wa wataalamu tofautitofauti.

Uainishaji wa tanzu za Fasihi Simulizi ya Kiafrika na hasa ya Kiswahili umeshughulikiwa na wataalamu mbalimbali. Mmoja wa wataalamu hawa ni Mulokozi (1989) ambaye ameanisha tanzu sita za Fasihi Simulizi kama ifuatavyo: Mazungumzo, masimulizi, hadithi, semi, ushairi simulizi, na Maigizo. Hata hivyo, ingawa amejitahidi kuelezea na kuzigawa tanzu na vipera vya fasihi simulizi kwa kuzingatia vigezo vyote viwili, yaani umbile na tabia ya kazi inayohusika na kigezo cha muktadha na namna ya uwasilishaji wake kwa hadhira, anakiri kuwa, bado hakuna wataalamu walioshughulikia suala hili kwa undani zaidi kwani tanzu za fasihi simulizi hutofautiana kati ya jamii na jamii. Vivyo hivyo, vigezo vyote hivi vinaweza kuingiliana. Kwa mfano kigezo cha kidhima, kama vile kuonya au kuelimisha huweza kuonekana katika tanzu zaidi ya moja au hata katika vipera mbalimbali.

Mulokozi pia ametaja nyiso kama mfano wa tumbuizo ilhali si nyiso zote hutumbuiza. vilevile, kigezo alichotumia cha namna ya uwasilishaji huweza kuingiliana kutoka utanzu mmoja hadi mwingine. Kwa mfano, katika utanzu wa masimulizi na mazungumzo namna ya kuwasilisha inaweza kufanana ilihali kimsingi hizi ni tanzu mbili tofauti. Pamoja na hayo, inakuwa vigumu kuona tofauti zilizopo baina ya tanzu wakati kigezo cha wahusika kinapotumika. Kigezo hiki huweza kuingiliana katika utanzu mmoja na mwingine. Kwa mfano, unaweza kuwa na hadithi yenye wanyama, binadamu, mizimu na kadhalika.

Kwa jumla, uainishaji wa tanzu na vipera vya fasihi simulizi kama vilivyoainishwa na Mulokozi vinaingiliana kifani na kimaudhui hali inayochangiwa na mwingilianotanzu katika fasihi ya Kiswahili na hili ni swala ambalo utafiti huu ulilenga kushughulikia. Hoja hii inasisitizwa na Mulokozi (1999) anapohoji kuwa changamoto kubwa imo katika uainishaji wa vipera katika tanzu tofautitofauti kutokana na uwezo wa vipera hivi kuvuka utanzu mmoja na kuingia katika utanzu mwingine. Anataja mfano wa ngano ambayo kwanza inaweza kubadilikabadilika kutoka kuwa tarihi, kisasili, khurafa, hekaya na mighani kwa wakati mmoja. Kama anavyoshadidia Wanjala (2015) maana na muundo wowote ule wa utanzu wa fasihi simulizi hubadilika kutegemea muktadha na matumizi yake katika jamii husika. Hali hii inadhihirisha mwingilianotanzu na hivyo kuwa msingi bora unaoshadidia suala la utafiti huu.

Katika kufafanua athari hasi za kuweka mipaka baina ya tanzu za fasihi simulizi katika uainishaji wake, Senkoro (1996) anadhihirisha kuwa mipaka hii ni ya kidhania. Kwa maelezo yake, sio kila wakati nyimbo za bembembezi ambazo ni za watoto huwa zimelenga watoto pekee. Wakati mwingine nyimbo zile huweza kuimbiwa watoto lakini maudhui yake yakawalenga watu wazima. Hali hii ni dhihirisho la ugumu kuziainsha tanzu mbalimbali kutokana na mwingiliano wake.

Matokeo ya utafiti wa Wainaina (2002) kuhusu visasili katika jamii ya Wakikuyu yalidhihirisha ufaafu wa kuishughulikia fasihi simulizi kama mfumo kamili bila kutenganisha tanzu zake kwa kuziwekea mipaka. Hivyo, ujumbe katika fasihi simulizi hukamilika katika mfumo mzima wa uwasilishaji ambao ni mwingilianotanzu na wala sio katika kuzitenga tanzu kwa misingi ya mipaka ya uainishaji wa mtafiti. Wainaina alitumia nadharia ya umuundo katika utafiti wake ili kudhihirisha mwingilianotanzu katika ngano za visasili. Nadharia hii pia imetumika katika utafiti huu kusisitiza mwingilianotanzu kutokana na namna inavyosisitiza kuangalia kazi ya kifasihi kwa kushughulikia jinsi vipengele vyake mbalimbali vilivyoingiliana katika kukamilishana kwenye uwasilishaji wake.

Katika makala yake moja yenye anwani “Majadiliano ya Tanzu katika Ushairi wa Kiswahili”, Mwamzandi (2002) alitanua dhana ya majadiliano kumaanisha semi tofauti zilivyowania kusikika katika shairi la ‘Mnazi: Vuta N’kuvute” kutoka diwani ya *Sauti ya Dhiki*. Katika makala hiyo, Mwamzandi alichunguza maingiliano ya tanzu za ushairi na tamthilia kwa kujikita katika vipengele vya kimaigizo, lugha ya kishairi, ploti, wahusika na mandhari ili kuonyesha suala nyeti la dhana ya tanzu. Katika kuhitimisha makala hii Mwamzandi (2002: 163) anahoji kuwa:

“...ukweli kwamba hakuna tanzu isiyobadilika. Juhudi za msanii ndizo humpelekea kuteua fani mahsusi itakayosadifu ujumbe wake.”

Ngure (2003) ameanisha fasihi simulizi katika kile anachorejelea kama vipera vitatu vikuu: Utambaji/usimulizi ambao unajumuisha vijipera vingine mathalan ngano/hadithi, mighani, hekaya, visa vya kijanja, ngano za matanziko, visa-viini, khurafa/kharafa, visa vya mazimwi na miviga. Pili, ni tanzu fupi ambazo zina vijipera kama vile misemo, vitanza ndimi, mawaidha, vichekesho, malumbano ya utani, sogu na vitendawili. Tatu, ni kipera cha ushairi-simulizi chenye vijipera kama vile: ukariri, ushairi wa kishujaa, nyimbo, malumbano/ulumbi na mighani. Kutokana na muainisho huu, Ngure amegawa fasihi simulizi katika migao mitatu tu kwa lengo la kurahisisha maelezo katika kitabu chake.

Maelezo aliyoyatoa Ngure (2003) kuhusu migao hii ni finyu mno kiasi cha kutojumuisha vipera na tanzu zote za fasihi simulizi kama vile utanzu wa ngomezi ambao haukutajwa kamwe katika muainisho huu. Aidha, kama anavyodahili Wanjala (2015), Ngure hakuelezea ufupi wa tanzu zake fupi. Huenda ikawa hali hii ilisababishwa na utata wa mipaka baina ya tanzu kutokana na tanzu hizi kuingiliana sana katika utendakazi wake. Mchango wa Ngure ni muhimu kwa utafiti wetu kwani unachangia kudhihirisha namna tanzu za Fasihi Simulizi ya Waswahili zimeingiliana kiasi cha kutobainisha mipaka yake.

Wamitila (2003) ameanisha fasihi simulizi katika tanzu nne kuu : hadithi/ simulizi, maigizo, ushairi na semi/tanzu bainifu. Yeye ametoa muainisho kwa misingi wa lugha iliyotumiwa katika uwasilishaji. Mchango wake mkuu katika utafiti huu ni maelezo yake kuwa mwingiliano kati ya vitendawili na methali sio wa ajabu. Vitendawili huweza kuwa katika muundo wa methali kwa maana kuwa kuna methali ambazo huchukuliwa pia kama vitendawili. Aidha, anakiri kuwa, tunaweza kuuona mwingiliano huo tuangaliapo tanzu nyinginezo. Mwingiliano wa methali na vitendawili unadhihirishwa na mifano ifuatayo: Kitendawili: *Kuku wangu ametagia miibani*, jibu: *nanasi*. Methali: *Usiwe nanasi kutagia miibani*. Kitendawili: *Nina kishindo kikuu*. Jibu: *Kimya*. Methali: *Kimya kingi kina mshindo mkuu*. Pia, ameanisha kipera cha ngonjera katika

utanzu wa maigizo na ushairi. Hali hii ni thibitisho la ilivyo vigumu kutenganisha baadhi ya vipera vya Fasihi Simulizi ya Waswahili kutokana na kuingiliana kwake katika muundo, dhima na utendakazi wake.

Muiruri (2006) ameanisha fasihi simulizi katika tanzu saba ambazo ni: hadithi, nyimbo, ushairi-simulizi, semi, mazungumzo, maigizo na ngomezi. Hata hivyo, anakiri ugumu uliopo katika kutenganisha nyimbo na ushairi-simulizi. Anasema kuwa tanzu hizi mbili zinafaa kuwekwa katika utanzu mmoja-nyimbo/ushairi-simulizi. Hali hii ni dhihirisho la mwingilianotanzu unavyosababisha ugumu katika kuainisha tanzu na vipera mbalimbali za fasihi simulizi kwani utendaji na uwasilishaji wake unalingana na kuingiliana sana. Pia, amefafanua kuwa nyimbo huhusiana na kuingiliana sana na tanzu mbalimbali za fasihi simulizi kwa kujumuisha matumizi ya utanzu wa semi, lugha ya mafumbo, methali, nahau na misemo. Aidha, baadhi ya nyimbo hutumia lakabu na misimu.

Tanzu zingine alizoorodhesha Muiruri (2006) ni pamoja na matumizi ya maigizo ambayo huhusisha ishara na masolugha, miondoko ya mwili, mahabo na maleba katika nyimbo. Isitoshe, utanzu wa ngomezi na matumizi ya ala zingine za muziki pia amezimetaja kama muhimu katika kufanikisha utanzu wa nyimbo. Utanzu wa mazungumzo nao ameumetaja kama unaotumika katika kutoa nasaha pamoja na kudhihirisha ulumbi katika utanzu wa nyimbo. Muiruri (2006) anaendelea kuhoji kuwa baadhi ya nyimbo hutumia mbinu simulizi ambazo hutumika zaidi katika utambaji.

Katika matokeo ya utafiti wake, Kenguru (2013) alibainisha kuwa ingawaje fasihi imeweza kugawanywa katika Fasihi Andishi na Fasihi Simulizi, mgawanyiko huu una dosari zinazotokana na ukweli kwamba Fasihi Andishi ina athari nyingi kutokana na kuingiliana na Fasihi Simulizi kwa hivyo mgawanyiko huu haustahili kuchukuliwa kama mpaka ambao hauwezi kuvukwa.

HITIMISHO

Makala hii imeshughulikia mwingilianotanzu katika uainishaji wa tanzu za fasihi simulizi ya Kiswahili. Kutokana na mapitio ya maandishi mbalimbali, ilibainika kuwa ugiligili katika misingi ya uainishaji wa tanzu za fasihi simulizi umesababisha tofauti za aina na idadi ya tanzu hizi kulingana na miainisho ya wataalamu mbalimbali. Hali hii pia ilichangiwa na historia ya uainishaji ulimwenguni ambayo iliegemea mtazamo wa Ki-Aristotle. Mtazamo huo ulipendekeza kila utanzu ushughulikiwe kwa kuwekewa mipaka maalumu. Baadaye wasomi wa kwanza Waafrika katika fasihi ya Kiafrika walirithi mtazamo huu wa Kiaristotle na kuuendeleza hali ambayo ilikosa kuzaa matunda mema. Ilivyo ni kwamba, fasihi ya Kiafrika ikiwemo ile ya Kiswahili huwa na tanzu ambazo ni vigumu mno kuzishughulikia kila moja kutokana na jinsi zinavyoingiliana, zinavyochangiana na kuumbana katika kuboresha uwasilishaji wa ujumbe. Miainisho ya awali ya tanzu za fasihi simulizi haikuzingatia mwingilianotanzu unaopatikana katika utendaji wa tanzu hizi. Pia sura hii imefafanua ugiligili uliopo kutokana na uainishaji huu. Hata hivyo maelezo yametolewa kuhusu utanzu wa ushairi simulizi pamoja na sifa zake ambamo nyimbo za *Modern Taarab-Mipasho* zinapatikana. Mapitio ya maandishi yamebainisha kwamba, kazi mbalimbali kuhusu muziki wa Taarab zilikuwa na michango yake kwa utafiti huu na pia mianya iliyochochea kutekelezwa kwa utafiti huu.

MAREJELEO

Bazmaleh, A. S. M (2006). Winner of special category, Human Rights Award, 2006,

Malindi Museum – webb memorial library.

Kobia, M. J. (2005). Nadharia ya Utendaji katika Uhakiki wa Fasihi ya Kiafrika: Nyimbo za Tohara za Waigembe wa Meru Kaskazini katika *Nadharia katika Taaluma ya Kiswahili na Lugha za Kiafrika*. Moi University Eldoret: Moi University Press.

Kenguru, P. M. (2013). *Athari za Fasihi Simulizi katika Riwaya ya Utubora Mkulima: Tasnifu ya Uzamifu*. Chuo Kikuu cha Nairobi: Nairobi

Muiruri, P. K. (2006). *Maandalizi Mufti ya K.C.S.E Fasihi Simulizi, Maswali na Majibu*. Palco Enterprises Ltd.

Mulokozi, M. M. (1989). Tanzu za Fasihi Simulizi. Katika, *Mulika. Na. 21*. Dar es Salaam: Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili.

_____ (1999). *The Common Oral Traditions of Southern Africa : A survey of Tanzanian Oral Traditions*. IKR, University of Dar es Salaam.

Mushengyezi, A. (2003). *Twentieth Century Literary Theory*. Literature Kampala: Makerere University.

Mwamzandi, I. Y. (2002). *Usemezano katika Umalenga wa Kiswahili: Mfano wa*

Taarab. Tasnifu ya Uzamifu. Chuo kikuu cha Egerton.

_____ (2002). *Majadiliano ya Tanzu katika Ushairi wa Kiswahili katika Utafiti wa Kiswahili*. Moi University, Eldoret: Moi University Press.

Ndungo, C. (2006). *The Image of Women in the African Oral Literature: A Case*

Study of Gikuyu Oral Literature, katika *Gender Issues Research Report Series. Na. 23*. Ethiopia: OSSREA.

Ngure, A (2003). *Fasihi Simulizi kwa Shule za Sekondari*. Nairobi: Phoenix Publishers.

Senkoro, F, K. M. (1996). *Understanding Gender through Genre: Oral Literature as a*

Vehicle for Gender Studies in East Africa. *A Paper Presented at The Annual African Literature Association*, Howard University, Washington DC.

Wanjala, W. F. (2015). *Mwingilianotanzu katika fasihi simulizi ya Kiafrika: Mfano wa*

embalu na mwaka kongwa. Tasnifu ya uzamifu: Chuo Kikuu cha Kenyatta Nairobi.

Wainaina, M. (2002). *The Worlds of Gikuyu Mythology: A Structural Analysis.*
Tasnifu ya Uzamifu, Chuo Kikuu cha Kenyatta; Nairobi.

Wamitila, K. W. (2003). *Kamusi ya Fasihi: Istilahi na Nadharia.* Nairobi : Focus
publication Ltd.

_____ (2008). *Kanzi ya Fasihi: Misingi ya Uchanganuzi wa Fasihi.* Nairobi:
Focus Publishers Ltd.

_____ (2011). *Kichocheo cha Fasihi Simulizi na Andishi.* Nairobi: English
Press.

